

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ψυχὴ παρὰ πᾶσαν ἦν ἐπὶ τὸ σῶμα ἀσκεῖ ἐπίδρασιν μένει καθ' ἑαυτήν, διὰ τοῦτο οὐδὲν κακόν, ὅπερ ποιεῖ ἢ πάσχει ὁ ἄνθρωπος, δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς αὐτήν. Μόνον τὸ σῶμα πάσχει, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπλῶς αἰσθάνεται τὰ ἐν ἐκείνῳ τελούμενα. Ὅτι ἡ βούλησις εἶναι ἐλευθέρη καὶ ἡ ἀρετὴ ἀδέσποτον καὶ ἐπομένως ἕκαστος φέρει τὴν εὐθύνην τῶν ἐαυτοῦ πράξεων, τοῦτο θεωρεῖ ὁ Πλωτῖνος, καθάπερ σύμπασα ἡ πλατωνικὴ Σχολή, ὡς βεβαιωτάτην καὶ σπουδαιωτάτην ἀλήθειαν· οὕτω δ' ἀμέσως ἠμπεδωμένην ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου ὑπολαμβάνει τῆς βουλήσεως τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε ἰσχυρίζεται ὅτι ἄνευ αὐτῆς δὲν θὰ ἦμεν ἄνθρωποι, αὐτοτελεῖ καὶ αὐτουργὰ ὄντα, ἀλλ' ἑτεροκίνητα μέρη τοῦ κόσμου ¹⁾. Τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως πειρᾶται νὰ συμβιάσῃ πρὸς τὴν πρόνοιαν παρατηρῶν ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐλευθέρη ἀλλὰ τὰ ἔργα αὐτῆς εἶναι συνυφασμένα ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τοῦ σύμπαντος ²⁾. Ὡς δὲ προὔπηρχε τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ, οὕτω καὶ θὰ ἐπιζήσῃ αὐτῷ. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἐπάγεται ὁ φιλόσοφος τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἀσύνθετον αὐτῆς, ἐπαναλαμβάνει τὸ πλατωνικὸν ἀξίωμα, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως ἀδύνατον νὰ ὑπόκηται τῷ

¹⁾ 2, 3, 9. 15. 142 B. 145 C. 3, 1, 4. 231 C.

²⁾ 4, 4, 39. Παραπλησίως τῷ Πλάτῳ διδάσκει ὁ Πλωτῖνος καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ κακόν εἶναι ἀκούσιον (3, 1, 4 κέξ.).

θανάτω, υπομιμνήσκει τὴν πρὸς τὸ θεῖον συγγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τέλος παρατηρεῖ ὅτι, εἴαν ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ ὑπάρχη ἀθάνατος, ἀνάγκη καὶ ἡ τῆς αὐτῆς φύσεως οὔσα ἡμετέρα ψυχὴ νὰ ᾖ ὡσαύτως ἀθάνατος. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν κατὰ τὸν θάνατον δὲν ἀπόλλυται ἀλλ' ἐρχεται εἰς τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ θέσιν καὶ δι' εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς καταγωγὴν καὶ τὴν ἀρχῆθεν κατοικίαν, ἀνέρχεται εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκ τῶν ἀστέρων θεωρεῖ τὸν σύμπαντα κόσμον, εἴαν δ' ὅμως προσκλίνῃ εἰς τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἀνίκανος νὰ ἀναψῶθῃ εἰς τὸν νοητὸν, εἰσέρχεται εἰς ἕτερον σῶμα, ὃ προσήκει αὐτῇ¹⁾. Ἄλλ' ὅμως ἀποκλίνει τοῦ Πλάτωνος πιστεύων ὅτι αἱ εἰς τὸν νοητὸν κόσμον ἀνερχόμεναι ψυχαὶ δὲν ἀναμιμνήσκονται τοῦ ἐπὶ γῆς βίου. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερόν ὅτι ἡ ψυχὴ οὔσα ὑψηλῆς φύσεως ἀνήκει εἰς ὑπέρτερον κόσμον, εἰς ὃν ὀφείλει ἀείποτε νὰ τείνῃ νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἡ δ' εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς γίνεται διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῆς ἀπὸ πάσης πρὸς τὰ κατ' αἴσθησιν κλί-

¹⁾ β, 4, 6. 286 C. 4, β, 16 ἀρχ. 15 ἀρ. Τὴν μετεμψύχωσιν ἐκτείνει μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς σώματα ζώων καὶ φυτῶν. β, 4, 2. 284 A. «Ὅσοι μὲν οὖν τὸν ἄνθρωπον ἐτήρησαν, πάλιν ἄνθρωποι ὅσοι δὲ αἰσθήσει μόνον ἔζησαν, ζῶα . . . εἰ δὲ μηδὲ αἰσθήσει μετὰ τούτων, ἀλλὰ νοθεῖα αἰσθήσεως μετ' αὐτῶν, καὶ φυτὰ μόνον γὰρ τοῦτο ἢ μάλιστα ἐνήργει τὸ φυτικὸν καὶ ἦν αὐτοῖς μελέτη δενδρωθῆναι».

σεως. Τούτων οὕτως ἔχόντων εὐδηλον ὅτι τὸ ὑψιστον τῷ ἀνθρώπῳ ἀγαθὸν κεῖται οὐχὶ ἐν τῇ ἡδονῇ ἀλλ' ἐν τῇ νοήσει. Ἡ εὐδαιμονία, σχέσις οὖσα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, τουτέστι πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῷ ὑψηλὴν φύσιν, εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ πασῶν τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων καὶ τῶν παντοειδῶν συντυχιῶν. Ὁ ζῶν ἄρα κατὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ φύσιν εἶναι αὐτάρκης, διότι οὐδενὸς ἀγαθοῦ στερεῖται. Κύριος τῆς εὐδαιμονίας ὄρος εἶναι ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ παντὸς πρὸς τὸ σῶμα συναφοῦς ἀπαλλαγὴ καὶ ἢ πρὸς τὸ ὑπὲρ αἴσθησιν ἐπιστροφή, ἥτοι ἡ κάθαρσις ¹⁾. Αὕτη δὴ περικλείει ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς ἀρετὰς ²⁾ καὶ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον ὅμοιον τῷ θεῷ· διότι ἀφαιρουμένων δι' αὐτῆς πάντων τῶν ἀκαθάρτων στοιχείων γίνεται ἡ ψυχὴ εἶδος καὶ λόγος καὶ πάντῃ ἀσώματος καὶ νοερά ³⁾. Ἀλλ' ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀπὸ τοῦ κατ' αἴσθησιν βίου ἀπαλλαγῆς δὲν ἔχει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πλωτίνου ἀσκητικὸν χαρακτήρα, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος ἀπέκλινεν εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον καὶ ἐπήνει τοὺς τοιοῦτον διά-

¹⁾ Ρητέον ὅτι ἡ κάθαρσις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ψυχὴν καθ' ἑαυτήν, διότι αὕτη δὲν μολύνεται, ἀλλ' εἰς τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸ σῶμα. β, 6, 5. 308 Α.

²⁾ 1, 6, 6 ἀρχ.: «ἔστι γὰρ δὴ, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ πᾶσα ἀρετὴ κάθαρσις καὶ ἡ φρόνησις αὐτὴ» πβλ. 1, 2, 3 13 D.

³⁾ 1, 2, 3. 13 C. 1, 6, 6. 55 C.

γοντας. Συνίστησι δηλαδή οὐχὶ ἀποκλεισμὸν ἀλλὰ περιορισμὸν τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης, τῆς ὀργῆς καὶ φόβου καὶ συλλήβδην πάντων τῶν παθῶν, οὕτως ὥστε ταῦτα τῶ λόγῳ νὰ ὑποτάσσονται καὶ ἡ ψυχὴ μένη ἀπ' αὐτῶν καθαρὰ. Εἰς δὲ τὸν νοητὸν κόσμον ἀνάγει ἡμᾶς ὅπωςδῆποτε τὸ κατ' αἰσθησιν καλόν, ὅπερ ὑποκαίει τὸν πόθον τοῦ αἰδίου κάλλους καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὡσαύτως εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον ἀρκούντως ἀνάγει ἡ ἀρετὴ ὡς δεικνύουσα ἡμῖν τὸν Θεόν. "Ὅπου ἡ ἀρετὴ ἐλλείπει, ἐκεῖ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ εἶναι κενὸν ὄνομα ὃ δὲ περιφρονῶν τὴν ἀρετὴν οὐδένα ἄλλον τοῦ βίου σκοπὸν τίθεται παρὰ τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον¹⁾. Σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἔμμεσος νόησις (ὁ λογισμὸς, ἡ διάνοια) καὶ ἡ ἔντεχνος αὐτῆς ἀσκησις, τουτέστιν ἡ διαλεκτικὴ. Αὕτη οὕσα ὡς ἀληθῶς ἐπιστήμη ἀσχολεῖται περὶ τὸ ὄντως ὄν καὶ τὴν τῶν ὄντων οὐσίαν. Δι' αὐτῆς ἡ ψυχὴ τῆς πλάνης ἀπηλλαγμένη κινεῖται ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἀληθείας διαγινώσκουσα τὰς ἰδέας καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων. Τῇ δὲ διαλεκτικῇ ἐπίκουρος εἶναι ἡ συνήθης Λογικὴ, ἥτις ἀξιολογώτατον οὕσα μέρος τῆς φιλοσοφίας δὲν διατρίβει μόνον περὶ ψιλὰ θεωρήματα καὶ κανόνας ἀλλὰ καὶ περὶ πράγματα καὶ τὸ ὄντως ὄν. Ἀλλ' ἡ ἔμμεσος γνῶσις προϋποτίθησιν ἄμεσον τοιαύτην, καθ' ἣν ὁ νοῦς θεωρεῖ ἑαυτὸν καὶ

1) 2, 9, 15.

συγχρόνως τὸν θεῖον νοῦν, οὐ εἶναι μέρος. Καὶ αὕτη ὅμως ἡ γνῶσις δὲν φαίνεται τῷ φιλοσόφῳ ἐπαρκής· διότι δὲν ἐξικνεῖται πέρα τοῦ νοῦ καταλείπει δὲ ὑφισταμένην τὴν διακρίσιν τοῦ θεωροῦντος ἀπὸ τοῦ θεωρουμένου¹⁾. Ἄλλ' ἡ ψυχὴ ἢ εἰς τὸ ὑπὲρ τὸν λόγον ἐθέλουσα νὰ ἀνέλθῃ ὀφείλει νὰ καταρρονήσῃ καὶ τῆς νοήσεως· διότι ἡ μὲν νόησις εἶναι τις κίνησις τοῦ ἰσχυροῦ δὲ τὸ πρῶτον ὄν πάντῃ ἀκίνητον²⁾· ὡσαύτως πρέπει νὰ παρίδῃ τὰ εἶδη καὶ τοὺς διορισμούς, διότι τὸ πρῶτον ὄν εἶναι ὑπερίνω πάντων τούτων. Ἀπηλλαγμένη λοιπὸν ἡ ψυχὴ παντὸς τῆς συνειδήσεως διορισμοῦ περιέρχεται ἐνίοτε εἰς τινα κατάστασιν, ἐν ἣ ἑφάπτεται τῆς θεότητος ἀφανιζομένης πάσης διακρίσεως θεωροῦντος καὶ θεωρουμένου. Αὕτη ἡ κατάστασις τῆς ἀναισθησίας (τῆς ἐκστάσεως, τῆς ἀπλώσεως) γίνεται τότε, ὅταν ἡ ψυχὴ λάβῃ ἐξαίρνης θεῖον φῶς· διὰ τοῦ θείου φωτισμοῦ ἡ ψυχὴ τιθεμένη ὑπὲρ τὸ κάλλος, τὴν ἀρετήν, τὴν γνῶσιν, γίνεται καθαρὸν φῶς καὶ πρὸς τὸν θεὸν συνάπτεται εἰς ἄρρηκτον ἐνότητα³⁾. Ταύτης δὲ τῆς δυσφράστου καταστάσεως ἐπιτυγχάνει ἡ ψυχὴ, ὅταν ἀποσιᾶσα πάντων τῶν ἔξω στραφῇ εἰς ἑαυτήν· ὅταν δηλαδὴ γένηται ὅλως ἐν ἑαυτῇ, τότε ὑπάρχει συγ-

¹⁾ 4, 4, 2. 398 B. D.

²⁾ 6, 7, 35 ἀρχ.

³⁾ 6, 7, 35. 727 C.

χρόνως ἐν τῇ Θεότητι¹⁾. Τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος κατάστασιν, ἣτις πάντοτε εἶναι μόνον παροδική, γινώσκει ὁ Πλωτῖνος ἐξ ἰδίας πείρας.

Ἐπισκοποῦντες τὰ περὶ τῆς πλωτινείου φιλοσοφίας εἰρημένα παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη πρῶτον μὲν μετακινεῖ τὴν Θεότητα κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Φίλωνος πέρα τῆς νοήσεως, ἔπειτα δὲ ἀπαιτεῖ κατὰ Πλάτωνα τὴν ὑπὸ τῆς ἠθικῆς φύσεως ἐπιταπτομένην ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὅμως διαφέρει τοῦ Πλάτωνος ὁ Πλωτῖνος κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἀξιοῖ τὴν διὰ τῆς ἀρετῆς ἕξομοίωσιν (κατὰ τὸ δυνατόν) τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, οὗτος δὲ περαιτέρω χωρῶν ἀπαιτεῖ τὴν δι' ἐκστάσεως ἕνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Οἱ διάδοχοι καὶ πολυάριθμοι μαθηταὶ τοῦ Πλωτίνου οὐδὲν οὐσιωδῶς νέον προσέθεσαν ἀλλὰ τὰς ἐννοίας τοῦ διδασκάλου κατὰ διάφορον τρόπον ἐπαναλαμβάνουσι καὶ διεξάγουσιν αὐτὰς μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ ἱκανῆς δεισιδαιμονίας. Ἐκ τούτων μνημονευτέος ἐνταῦθα ὁ πολυμαθὴς καὶ ἀγχίνους Πορφύριος (231 - 301). Οὗτος θεωρεῖ σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας τὴν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου κάθαρσιν καὶ τὸν ἠθικὸν αὐτοῦ βίον. Κυρία ἀφορμὴ τῆς φιλοσοφίας εἶναι κατ' αὐτὸν ἢ τοῦ ἀνθρώπου φροντίς περὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς. Ἐπάναγκες δηλαδὴ

¹⁾ 6, 9, 7. 765 E.

ὅπως ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν κατ' αἴσθη-
σιν ἐπιθυμιῶν διαμείνη καθαρὰ ἀπὸ τοῦ σώματος,
ὅπερ εἶναι μόλυσμα τῆς ψυχῆς ἀριστὰν αὐτὴν
τῆς θεότητος. Ἐπιτυγχάνεται δὲ ἡ κάθαρσις διὰ
τῆς ἀσκήσεως πάσης ἀρετῆς καὶ μάλιστα δι' ἀσκη-
τικοῦ βίου. Οὕτως ἀπαιτεῖ ὁ φιλόσοφος πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ ἀποχὴν τροφῶν ἐκ κρέατος καὶ ἀγα-
μίας.

Τοῦ Πορφυρίου μαθητῆς ἐγένετο ὁ Ἰάμβλιχος
(† περὶ τὸ 330). Καὶ οὗτος παρεδέχετο ἓν πρῶτον
ὄν, ἀλλὰ μετὰξὺ τούτου καὶ τῆς πολλότητος ἐτίθετο
δευτέραν τινὰ μονάδα, ἣτις εἶναι ἀρχὴ τῶν νοη-
τῶν. Τὸν ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου τιθέμενον νοῦν διεῖλεν
εἰς νοητὸν καὶ νοερὸν κόσμον· καὶ ἐκεῖνον δέ, ᾧ
ἀνήκουσι τὰ ἀρχέτυπα, καὶ τοῦτον, ᾧ ἀνήκουσιν αἱ
ιδέαι, διήρει εἰς τριάδας. Ἐν τῷ ὑπὲρ αἴσθησιν κό-
σμῳ περιλαμβάνεται ὁ νοῦς καὶ ἡ πρώτη ψυχὴ, ἐν
οἷς περιέχεται ἄπειρον πλῆθος πνευμάτων καὶ ψυ-
χῶν. Τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἐκ τοῦ νοητοῦ κό-
σμου καταπεσοῦση ἀπονέμει καὶ ὁ φιλόσοφος οὗ-
τος μέσην τινὰ μετὰξὺ τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ κατω-
τέρου κόσμου θέσιν, ἀναγνωρίζει δ' αὐτῇ τὴν δύ-
ναμιν τῆς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγγέλων ἀνυψώσεως.
Ταύτην τὴν ἀνύψωσιν καὶ τὴν εἰς τὸν ὑπὲρ αἴ-
σθησιν κόσμον ἐπάνοδον καθίστησι δυνατὴν τῷ ἀν-
θρώπῳ ἢ τῆς βουλήσεως ἐλευθερία, ἣν σὺν ἀπάσῃ
τῇ πλατωνικῇ Σχολῇ παραδέχεται ὁ φιλόσοφος οὗ-

δαμῶς παρὰ ταῦτα ἀρνούμενος τὴν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως προερχομένην ἀνάγκην θείας βοήθειας. Συμβάλλονται δ' εἰς τὴν ἀνύψωσιν ἔνθεν μὲν αἱ διάφοροι τάξεις τῶν ἀρετῶν καὶ μάλιστα τῶν λεγομένων ἱερατικῶν, δι' ὧν ἡ ψυχὴ αἴρεται ὑπὲρ τὸν νοῦν εἰς τὸ πρῶτον ὄν, ἔνθεν δὲ κυρίως ἡ κάθαρσις, δι' ἧς ἡ ψυχὴ ἀπαλλάττεται τῆς ἀπὸ τῆς φύσεως ἐξαρτήσεως καὶ ἀπομακρύνεται τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ τρόπου τῆς εἰς τὴν θεότητα ἀνυψώσεως πλουσία ἐμφανίζεται τοῦ φιλοσόφου ἡ δεισιδαιμονία.

Τὴν διανόησιν τοῦ Ἰαμβλίου, ἥτις τὸ ἐντεῦθεν κρατεῖ ἐν τῇ νέα πλατωνικῇ φιλοσοφίᾳ, ἀναγνωρίζομεν ἐν τῇ ὑπό τινος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γραφείσῃ «περὶ μυστηρίων» συγγραφῇ. Ἐν ταύτῃ ζητεῖται μὲν ὅπως διὰ θεουργίας, μαντικῆς, θουσιῶν καὶ τῶν τοιούτων ὁ ἀνθρώπος ἀνυψωθῇ, ἀλλ' ἅμα κηρύττεται ὅτι μόνη ἡ θεία ἀποκάλυψις δύναται νὰ διδάξῃ τοὺς τρόπους τοὺς τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν θεότητα ἀνάγοντας. — Τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Ἰαμβλίου σπουδαιότατος φαίνεται ὅτι ἐγένετο Θεόδωρος ὁ Ἀσιναῖος, οὗ τὸ σύστημα κυρίαν μορφήν εἶχε τὴν πλωτίνειον βαθμολογικὴν διάταξιν τοῦ πρώτου ὄντος, τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου τούτου ἐγένετο ἀπόπειρα τῆς διαρθρώσεως τοῦ ὑπὲρ

αἰσθησιν κόσμου εἰς τριαδικὸν σύστημα. Τῶν ἀρχῶν τῆς νέας πλατωνικῆς Σχολῆς ἀντέσχοντο ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός, ὅς διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων ἐπεχείρησε νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ἀνορθώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ, ὡς καὶ αἱ τῆς εὐφυοῦς Ὑπατίας τῆς εὐδοκίμως προϊσταμένης τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλατωνικῆς Σχολῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατείνωσι τῆς ἀρχαίας θρησκείας τὸν βίον.

Ἡ τοῦ Ἰαμβλίχου θεοσοφία συνδεθεῖσα κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὰς περὶ τὸν Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην σπουδὰς τὰς μετὰ μεγάλου ζήλου ἀναληφθεῖσας ἔδωκε τὸν τελευταῖον τύπον τῇ νέᾳ πλατωνικῇ Σχολῇ τοῦ πέμπτου καὶ ἕκτου αἰῶνος. Πᾶσαι καθόλου αἱ προγενέστεραι φιλοσοφικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ δοξασίαι συνηνώθησαν ἐν Ἀθήναις εἰς ἓν περιεκτικὸν καὶ μεθοδικῶς διηρθρωμένον σύστημα, ὅπερ οὐσιωδῶς ἔχον σχολαστικὸν χαρακτῆρα εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦτο μὲν ἐπανάληψις τοῦτο δὲ ἀκριβεστέρα διεξαγωγή τῶν νεοπλατωνικῶν θεωριῶν. Καὶ δὴ ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἀκμάσας Πλούταρχος ὁ Ἀθηναῖος, ἐρμηνευτὴς πλατωνικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν ἔργων, διέκρινε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Σχολῆς αὐτοῦ τὴν θεότητα, τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἐπειρᾶτο ἐν τοῖς ψυχολογικοῖς ζητήμασι νὰ ἀγάγῃ εἰς συμφωνίαν τὴν πλατωνικὴν καὶ ἀριστοτελικὴν διδασκαλίαν. Ὁ δὲ μαθητὴς αὐ-

τοῦ Ἰεροκλῆς ὁ Ἀλεξανδρεὺς προσέκειτο μὲν τῇ
 ἑαυτοῦ Σχολῇ ἀλλὰ μεγάλην ἀπένευε σημασίαν κυ-
 ρίως τῇ ἠθικῇ θεωρίᾳ τὴν φιλοσοφίαν ὡς κάθα-
 ρισιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἡ μὲν
 κάθαρσις γίνεται κατ' αὐτὸν διὰ τῆς ἀρετῆς, περὶ
 ἣν ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία ἀσχολεῖται, ἡ δὲ τελείω-
 σις διὰ τῆς ἀληθείας, περὶ ἣν ἡ θεωρητικὴ φιλο-
 σοφία διατρέχει. Μείζονα ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν περαι-
 τέρω ἀνάπτυξιν τῆς νέας πλατωνικῆς Σχολῆς ἤσκη-
 σεν ὁ τοῦ Ἰεροκλέους συμπολίτης καὶ συμμαθητῆς
 Συριανός. Οὗτος ἐγένετο ἐξηγητὴς τοῦ Ἀριστοτέ-
 λους καὶ θαυμιστῆς καὶ ζηλωτῆς τοῦ Πλάτωνος,
 πρὸς ὃν εὗρίσκει συμφωνοῦντας τὸν Πυθαγόραν
 καὶ τοὺς πυθαγορείους, τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ὀρ-
 φέα. Διακρίνει κατὰ Πλάτωνα αἰσθητὸν κόσμον
 καὶ νοητὸν, ἀλλὰ περαιτέρω χωρῶν διαιρεῖ τὸν
 νοητὸν κόσμον εἰς δύο, τὴν χώραν τοῦ νοῦ καὶ
 τὴν τῆς ψυχῆς· προστιθεὶς δὲ τῷ νῷ καὶ τῇ ψυχῇ
 τὸ πρῶτον ἐν ἔχει τὴν πλατίνειον τριάδα. Περὶ
 τῶν ιδεῶν φρονεῖ ὅτι αὗται ἦσαν τὸ πρῶτον ἐν
 τῷ νοητῷ κόσμῳ ὡς τὰ ἀρχέτυπα καὶ εἶτα ἐν τῷ
 νῷ τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ συμφω-
 νῶν τῷ Πλάτωνι ἐμφαντικῶς ἐξαίρει τῆς βου-
 λήσεως τὴν ἐλευθερίαν, ἧς ἄνευ πᾶσα φιλοσο-
 φία θὰ ἦτο περιττή. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἕναστον
 ἀκολουθεῖ ταῖς ἀρχαῖς τῆς ἰδίας Σχολῆς. Τοῦ Συ-
 ριανοῦ μαθητῆς καὶ διάδοχος ἐν τῇ διευθύνσει

τῆς Σχολῆς ἐγένετο *Πρόκλος* ὁ Λύκιος (†10-485),
 ὅς διὰ τὴν λογικὴν δεινότητα, τὴν συστηματικὴν
 διάνοιαν καὶ τὴν γόνιμον δραῖσιν ἐπέχει ἐν τοῖς
 πλατωνικοῖς τὴν αὐτὴν ὑπέροχον θέσιν, ἣν ὁ Χρύ-
 σιππος ἐν τοῖς στωϊκοῖς. Οὗτος ταῖς ἀρχαῖς τοῦ δι-
 δασκάλου ἀκολουθῶν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν προδρόμων
 αὐτοῦ παραδοθεῖσαν πλουσίαν φιλοσοφικὴν καὶ θεο-
 λογικὴν ὕλην ἐπεξεργασθεὶς ἠδυνήθη νὰ ἀναγάγῃ
 εἰς σύστημα τὰς θεωρίας τῆς Σχολῆς καὶ αὐξήσῃ
 αὐτὰς διὰ πολλῶν νέων δογμάτων· ἀλλ' ὑπερβα-
 λόντως προσέκειτο θρησκευτικαῖς ἀσκήσεσι καὶ ταῖς
 ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις κρατούσαις δεισιδαιμονίαις.
 Τὸ σύστημα τοῦ Πρόκλου βάσιν ἔχει τὴν τριαδι-
 κὴν ἀνάπτυξιν, καθ' ἣν ἐκ τῆς πρώτης ἀρχῆς προ-
 ἔρχεται τὸ σύνολον τῶν ὄντων διὰ τούτου, ὅτι τὸ
 παρηγμένον μένει ἐν τῷ παράγοντι, προέρχεται ἐξ
 αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέφει εἰς αὐτό. Πρώτη δὲ πηγὴ τῆς
 ἀναπτύξεως ταύτης εἶναι τὸ κατὰ πλωτίνειον τρό-
 πον περιγραφόμενον πρῶτον ὄν. Ἐν τῇ ἠθικῇ ἀπαι-
 τεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑαυτοῦ Σχολῆς βαθμιαίαν
 τινὰ διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀσκήσεως ἐπιτυγχανομέ-
 νην ἐν μέρει ἀνύψωσιν εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν,
 ἧς ἀνυψώσεως σκοπὸς εἶναι ἢ μετὰ τοῦ θεοῦ ἔνω-
 σις. Καὶ ὁμολογεῖ μὲν ὅτι ἡ ἠθικὴ βούλησις καὶ
 ἐπιστημονικὴ διανόησις συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνύψω-
 σιν ταύτην, ἀλλ' ἅμα εἶναι ἰσχυρῶς πεπεισμένος ὅτι
 δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνέλθωμεν εἰς ὑψηλότερον βίον

ἀνευ Θείου φωτισμοῦ. Εἰς δὲ τὸν τελικὸν σκοπὸν τὸν ἐν τῇ μετὰ τῆς Θεότητος ἐνώσει κείμενον ἐξικνούμεθα διὰ τῆς ἐκστάσεως, τοῦ βυθισμοῦ τῆς ψυχῆς εἰς τὴν Θεότητα καὶ τῆς περιλάμψεως τοῦ νοῦ ὑπὸ Θείου φωτός. Τῶν μαθητῶν τοῦ Πρόκλου ἦτο ὁ Ἀμμιώνιος, ὃς ἀνεδείχθη μὲν τοῦ Πλάτωνος ἐξηγητῆς καὶ ἐνθουσιώδης τῆς περὶ ἰδεῶν διδασκαλίας ὑπέρμαχος ἀλλ' οὐδενὸς νέου θεωρήματος εὐρετῆς ἐγένετο. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ μετέπειτα τῆς Σχολῆς πρωτοστάται, ὡς ὁ Ἀσκληπιόδοτος, ὁ Μαρκῖνος, ὁ Δαμάσκιος, ὁ Συμπλίκιος, ἤρκοῦντο ἀπλῶς εἰς τὴν ἐπανάληψιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς διδασκαλίας τῆς ἐαυτῶν Σχολῆς οὐδαμῶς τῶν ὁρίων τῆς παραδόσεως αὐτῆς ἐξερχόμενοι. Λι' ἔλλειψιν λοιπὸν μεγάλων ἀνδρῶν ἡ πλατωνικὴ Σχολὴ ὀσημέραι κατέπιπτε, μέχρι οὔ τῳ ἔτει 529 διὰ διατάγματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκλείσθη καὶ ἡ οὐσία αὐτῆς ἐδημεύθη.

Ἄλλ' ὅμως τῆς νέας πλατωνικῆς, ὡς καὶ τῆς ἄλλης καθόλου Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας αἱ ἠθικαὶ θεωρίαι ἀναφαίνονται μᾶλλον ἢ ἦπτον ἐν τοῖς δόγμασι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Οὕτω πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μάλιστα ἐξαιρομένην διάκρισιν νοήσεως καὶ αἰσθήσεως ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου διάκρισις τῆς νοερᾶς θεωρίας ἀπὸ τῆς κατ' αἰσθησιν θεας, ὧν ἐκείνη μὲν ἀναφέρεται εἰς «τὰ ἐλπιζόμενα», αὕτη δὲ εἰς «τὰ βλεπόμενα»· καὶ τὰ μὲν βλεπόμενα εἶναι πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ

βλεπόμενα αιώνια¹⁾. Ῥητέον δ' ὅτι οὐσιώδης διαφορὰ τῆς νέας πλατωνικῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐκείνη μὲν τὸν θεὸν ἀπέφαιεν ἀπρόσωπον καὶ τὸν κόσμον ἀναγκαίως προελθόντα, αὕτη δὲ θεωρεῖ τὸν θεὸν προσωπικόν καὶ τὸν κόσμον ἔργον τῆς ἐλευθέρου τοῦ θεοῦ βουλήσεως· πρὸς δ' ἔτι κατ' ἐκείνην μὲν ὁ κόσμος ὑπάρχει αἶδιος κατὰ δὲ ταύτην ἔχει καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος. Συμφέρονται δ' ὁμως ἀλλήλαις ἐν τῇ περὶ τῆς ὑψηλῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως δοξασία ἅτε τὸ θεσπέσιον τοῦτο κηρύττουσαι κήρυγμα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀνήκει ὑψηλοτέρῳ τινὶ κόσμῳ καὶ σπουδαιότατον αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὸ ζῆν ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ καὶ ἀπαλλάξαι ἑαυτὸν τῆς πρὸς τὰ κατ' αἴσθησιν κλίσεως. Καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, τὰς ὑπὸ τοῦ θεανθρώπου ἀποκαλυφθείσας ἀληθείας κηρύττουσα, ἀπαιτεῖ τὴν ἀσκησιν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἐντεῦθεν προερχομένην ἀνύψωσιν πρὸς τὸν θεόν. Ἐντόνως δηλαδὴ διδάσκει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑψηλῆς ὢν καὶ θείας καταγωγῆς ἀλλ' ὑπὸ τῶν ὁρμῶν καὶ ὀρέξεων τῆς φύσεως εἰς τὸ κακὸν παραχθὲς ὀφείλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ κατάστασιν, τουτέστι νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν θεόν. Εἰς τὴν ἐπι-

¹⁾ Παῦλ. πρὸς Ἑβρ. 11, 1. π. Κολοσ. 1, 16. Ἡ Καινὴ Διαθήκη διακρίνει τὸν διαφθειρόμενον «ἔξω ἄνθρωπον» καὶ τὸν καθ' ἐκάστην ἀνακαινούμενον «ἔσωθεν ἄνθρωπον». π. Κοριν. 4, 16.

στροφήν ταύτην ἄγει κατὰ πρῶτον λόγον ἢ πρὸς τὸν θεὸν πίστις καὶ ἡ μετάνοια, ἧς ἀφορμαὶ εἶναι ἡ τῆς ἰδίας ἀδυναμίας ἐπίγνωσις καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη. Τῆς πίστεως ἄμεσον ἐπακολούθημα εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ μεγάλως ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἠθικῇ ἐξαιρομένη θεωρεῖται ὡς πλήρωμα τοῦ νόμου¹⁾. Ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ μένει ἐν τῷ θεῷ καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. Ἡ δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπη δηλοῦται ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν τῷ φωτὶ πορείας. Ἄλλ' ὁ τὸν θεὸν ἀγαπῶν ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἦτις ἀγάπη καὶ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἐπεκτεινομένη²⁾ πιστοῦται διὰ τῆς πραότητος, τῆς τῶν ἀσθενῶν βοηθείας, τῆς πρὸς τὸν γάμον εὐλαθείας καὶ τῆς τῶν τῆς πολιτείας ἀρχόντων ἀναγνωρίσεως³⁾. Εἶναι δ' ἡ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγάπη ἀπαίτησις τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως τῶν ἀνθρώπων, οἱ τέκνα ὄντες πάντες τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, τοῦ θεοῦ, εἶναι ἀδελφοί⁴⁾. Ἐκ τούτου φανερὸν ὅτι ὁ

1) Παῦλος. π. Γαλ. 5, 14 «Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν». Ῥωμ. 13, 8-10 «ὁ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκε πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.»

2) Ματθ. 5, 44 ἔξ.

3) Ματθ. 19, 3 ἔξ. 22 17 ἔξ.

4) Ἀναιγκαῖον τοιαύτης θεωρίας ἐπακολούθημα εἶναι εἴδη δήλως ἡ τῆς δουλείας κατάλυσις, εἰς ἣν ἀξίωσιν εἶχεν ἡδη ἐξαρθῆ ἡ ἀρχαία φιλοσοφία.

ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ χρησιμοποιοῦ τὰ ἐπὶ γῆς ἀγαθὰ εἰς ἠθικὴν προαγωγὴν ἑαυτοῦ καὶ ἀρωγὴν τῶν ἄλλων. Ἐὰν δ' ἀπαιτῆται ἢ τῆς ἐπιγείου κτήσεως ἀπάρνησις¹⁾ ἢ κηρύττεται ὁ πλοῦτος κώλυμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν²⁾, τοῦτο δὲν δηλοῖ ὅτι ἡ κτήσις ἢ ὁ πλοῦτος εἶναι καθ' ἑαυτὰ κακὰ ἀλλ' ὅτι πρέπει ταῦτα νὰ θεωρῶνται ὄργανα καὶ οὐχὶ σκοπὸς καὶ δὴ νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς ἀνακούρισιν τῆς ἀπορίας καὶ θεραπείαν τῆς ἐνδείας. Ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως προέρχεται καὶ ἡ ἐλπίς, τουτέστιν ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ Θεὸς πλήρης ὢν ἀγάπης προνοεῖ περὶ πάντων ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι γινώσκει μὲν τίνοσ ἔχομεν χρεῖαν ὡς παντογνώστης, δύναται δὲ νὰ βοηθήσῃ ἡμῖν ὡς παντοδύναμος, θέλει δὲ τοῦτο ὡς πανάγαθος.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διατυπώσει τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ἀναφαίνονται τὰ θεωρήματα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς πλατωνικῆς³⁾. Ὡσπερ φέρεται εἰπεῖν

1) Ματθ. 19, 16 ἔ.

2) Ματθ. 19, 24.

3) Ὅτι ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία ἐπέδρασεν ἐπὶ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀναμνήριστον· τοῦτο δὲ μόνον ἀμυρσιβητεῖται, ἡλικὴ ἐγένετο ἢ ἐπίδρασις καὶ κατὰ πόσον αὕτη ἐγένετο ἄμεσος ἢ ἔμμεσος. Φαίνεται δ' ὅτι σπουδαιότερα ἐγένετο ἢ ἔμμεσος τοῦ πλατωνισμοῦ ἐπίδρασις σιωνωνευθέντος πρὸς ἰουδαϊκὰς θρησκευτικὰς δοξασίας.